

Bourání stereotypů

Vždycky jsem nenáviděla škatulku „Vietnamci v Česku“. Třesu se, jen když to slyším.

Jasně, určité stereotypy o jakékoliv skupině platí vždycky. Říká se, že Američané obvykle neznají zeměpis, že si Češi rádi postěžují nebo že Asiaté jsou většinou tiší a pracovití. Já sama si dělám legraci z vlastní česko-vietnamské identity i s pomocí těchto stereotypů. Je pravda, že si pořád na něco stěžuju a neustále pracuju. Ale zároveň vážně nemám ráda, když mě někdo automaticky někam zařadí.

Chápu, proč to tak je. Každý bez přemýšlení kategorizujeme a nevědomky generalizujeme. Není to otázka předsudků – kategorie jsou pro nás naprosto nezbytné. Dávají našim myšlenkám strukturu. Kdybychom viděli každou věc jako skutečně jedinečnou, nebyli bychom ani schopni popsat svět kolem nás. Jinak užitečný instinkt generalizování nám ale také může zkreslit náš názor na svět. Může nás mylně vést k tomu seskupovat věci, lidi nebo země, které jsou ve skutečnosti velmi odlišné. Na základě několika, nebo dokonce jen jednoho neobvyklého příkladu můžeme předpokládat, že všichni fungují v jedné kategorii. Z toho pak vznikají různé stereotypy, které často mohou blokovat snahu něčemu či někomu porozumět.

Co se stane, když se Vietnamec dopustí zločinu a neplatí daně? Už i tak je dost těžké být „odlišný“ a patřit k menšinové skupině,

natož být ještě spojován s člověkem, který se právě dopustil něčeho společensky špatného – a to všechno jen kvůli tomu, že ten člověk vypadá jako já. Když se Čech dopustí zločinu, všichni vědí, že je to kvůli tomu, že on je špatný člověk, ne proto, že jsou Češi špatní lidé. Když se však dopustí trestného činu někdo z menšinové skupiny, lidé mají tendenci předpokládat, že kriminalita je vlastní celé té skupině. Co se stane, když se jmenujete Mohammed a média neustále informují o teroristických činech z arabských států? Nebo když Britové často nedělají rozdíly mezi Čechy a Rusy?

Ale stejně jako nechci být spojována s negativními věcmi, tak si také nemyslím, že je spravedlivé, když je ten stereotyp uplatňován naopak. Nelíbí se mi, když Vietnamci chodí do médií a říkají, že „my Vietnamci“ děláme to a to. Akorát mi tím připomínají, že to znamená, že se takhle na mě ostatní dívají taky. Lidé rádi říkají, že vietnamské děti poslouchají své rodiče a více se o ně starají. Souhlasím, něco pravdy na tom opravdu je. Ale třeba já jsem nikdy své rodiče neposlouchala. Také jsem nikdy neměla dokonalé známky. Nesouhlasím s tím, jak Asiaté vychovávají své děti. Mám nejradši, když se můžu představit jako Anna, říct lidem, jaké mám záliby a názory. Pobavit se o podnikání nebo o tom, co se děje v životě dotyčného. Možná jim později v konverzaci vysvětlit, že některé záliby mám, protože jsem byla ovlivněna určitou kulturou. Ale trvám na tom, že má rasa, pohlaví, věk nebo národnost je podřadnější téma než to, co mám v hlavě a kdo jsem uvnitř. Když se bavím, tak se snažím uznat, že lidé z vietnamské kultury se často nějak chovají, ale pak se rychle soustředím na věci, které dělám já jako jednotlivec, protože je pro mě strašně důležité snažit se nemluvit za ostatní a nereprezentovat celou skupinu lidí. Tohle bude můj pokus. Pokusím se mluvit o všech kulturách. Přiznám, co každá

kultura často dělá, a pak se budu soustředit na to, jak vnímám věci já jako jednotlivec, kterého silně ovlivnila česká, vietnamská, americká a obecně mezinárodní mentalita.

Když jsou rodiče jako tygři

Tygří rodičovství je jev, který se v jihovýchodní Asii objevuje velmi často. Tamní lidé věří, že přísným vedením mohou vychovat zázračného potomka. Tlačí své děti diktátorskými metodami, aby dosáhly dobrých akademických výsledků nebo úspěchů v prestižních mimoškolních aktivitách.

Ve srovnání s tím, co jsem viděla u svých indonéských, singapurských nebo korejských přátel, byli mí rodiče ještě benevolentní. Ale ve srovnání s českými kamarády to bylo peklo.

Jednou z charakteristik tygřího rodičovství je tvrdý a náročný režim. Většina vietnamských kamarádů si musela vybrat nějaký hudební nástroj, obvykle klavír, a sport jako povinné kroužky po škole. Z rebelství, protože jsem nechtěla být jako ostatní, jsem si vybrala kytaru místo klavíru a tenis. Hudba mě moc nebavila a na tenis jsem měla pět let soukromého trenéra, přičemž mi máma neustále říkala, že se vůbec nesnažím a neumím ho hrát. Samozřejmostí bylo i doučování. Rodiče se neostýchali jít za třídní učitelkou, aby ji poprosili, jestli by mě mohla po škole ještě učit. Že prý když teď hodně natáčím, tak mám méně času na učení. Zeptali se, jestli by byla ochotná mě za příplatek učit mimo školní hodiny. A tak k nám začala o víkendech chodit. Máma kvůli tomu každou sobotu vařila těstoviny k obědu. Pak třeba přišel táta, který paní učitelku poprosil, jestli by k té hodině mohla přidat

navíc například patnáct minut. Co na tom, že na základce jsem měla ještě dobré známky – samé jedničky a občas dvojku z matematiky.

Tygrí rodiče na své děti častěji používají psychologické a behaviorální taktiky. Klidně na ně řvou nebo jim vyhrožují, pokud nezvládnou matematiku na jedničku. Nevybavím si jediného ze svých asijských kamarádů, kterému by rodiče řekli, že ho bezpodmínečně milují bez ohledu na to, jakou známku dostává ve škole nebo jak se chová doma. Jistě, rodiče nás ve skutečnosti milovali. Ale ukazovali to jinak, než je v Evropě zvykem. Tlačili nás, abychom byli inteligentní a „úspěšní“. Věřili, že bychom nebyli dobrými občany nebo šťastnými lidskými bytostmi, kdybychom byli hloupí a neuměli vydělávat peníze. Běžně vyhrožovali větami jako „pokud nebudeš mít samé jedničky, bude z tebe popelář / budeš pracovat na farmě / nikdo si tě nebude chtít vzít / nebudu ti už nikdy dávat kapesné“ a podobně.

Také bití nebo jiné fyzické tresty byly normální. Tygrí rodiče prostě nesmíte štvát. I kdybyste je nikdy neštvali, tak věří, že bití je součástí dobré disciplíny. Pamatuju si, že jsem se při vietnamských společenských akcích smála s vietnamskými kamarády tomu, jak nás doma naši bili. Mámy na nás používaly třeba vařečky, někdo si zase bral pásek nebo ramínko na oblečení. Občas prostě chytali cokoli, co bylo v jejich blízkosti, aby to po nás hodili. Na kamarádku jednou máma hodila ovladač, protože se zrovna koukali na televizi. Na korejského kamaráda táta zase použil golfové hole. Mně se kvůli tomu jednou roztrhlo celé triko.

Vyměňovali jsme si tipy, jak tomu uniknout. Třeba jsme se snažili uniknout facce tím, že jsme se stihli včas skrčit a sklonit hlavu. Dokonce jsme si i radili, kde se nejlépe schovat ve chvíli, kdy se schylovalo k tomu, že nás rodiče zbijí. Například skočit rychle do postele a chránit se polštářem. Když bylo mému kamarádovi sedm, pokusil

se uniknout rodičům tím, že utekl k sousedům a požádal je, aby na rodiče zavolali sociálku. Mimochodem, dnes dokončuje práva na Oxfordské univerzitě a mluví plynule čtyřmi jazyky.

Problém tygřím rodičům nedělávalo ani bití dítěte před ostatními nebo alespoň veřejná kritika. Když mi byly čtyři, tak se jeden kamarád schovával pod televizi v obýváku, zatímco se ho otec snažil dostat ven, aby ho zbil. Moje máma říkala, že modřiny jsou dobré, protože mi mají připomenout, co jsem udělala špatně, abych to už nikdy neopakovala. Nechci generalizovat a říkat, že to přesně takhle mají všechny vietnamské domácnosti, ale jsem si jistá, že pokud se zeptáte deseti lidí, drtivá většina vám řekne, že byli doma fyzicky trestáni anebo jim aspoň bylo vyhrožováno, jako by šlo o život.

Jako dítě jsem neměla žádný nárok se sama rozhodovat, ať už o školní dráze, nebo o každodenním životě obecně. Musela jsem se pokusit dostat na gympl, musela jsem si vybrat kroužky, musela jsem mít každý den doučování. Musela jsem také jet do Vietnamu a naučit se pořádně číst a psát vietnamsky. A tak jsem tam v devíti letech sama letěla (rodiče zaplatili extra servis, aby se o mě letušky postaraly a neztratila jsem se na přestupu v Paříži). Tam mí prarodiče najali na dva měsíce učitelku vietnamštiny a já se naučila číst a psát správně se všemi vietnamskými háčky a čárky. Když jsem v páté třídě dostala samé jedničky, mohla jsem mít doučování, abych se připravila na šestou třídu. Kdo ví, možná bych se mohla vytrénovat, abych přeskočila i celý ročník.

Nikdy jsem neměla dovoleno se jen tak dívat na televizi. Musela jsem se vždy zeptat, a to jen poté, co jsem dodělala všechny domácí úkoly a uklidila si v pokoji. Taky nesmělo být moc pozdě a mohla jsem se dívat tak půl hodiny. Přespávání u českých kamarádů bylo zakázáno, mohla jsem k nim maximálně na návštěvu třeba do sedmi hodin večer. Víkendy byly těžké, protože jsem nesměla nic moc dělat.